

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์มีภารกิจ ซึ่งมีความสำคัญในการช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี คลายความเครียด คลายความวิตกกังวล ในระหว่างรับโทษทางอาญา และให้ผู้ต้องขังเห็นว่ามิใช่กลุ่มที่ถูกทอดทิ้ง เมื่อสุขภาพร่างกายและจิตใจผู้ต้องขังสมบูรณ์ ก็พร้อมรับการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย การศึกษาและการฝึกวิชาชีพ เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้อย่างปกติสุข

ผู้ศึกษาให้ความสนใจในด้านการให้บริการ การรักษาทางการแพทย์ของทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ จึงเป็นมูลเหตุให้มีการศึกษาถึง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ (เฉพาะผู้ป่วยใน) เพราะผู้ต้องขังนั้นเปรียบเสมือนผู้รับบริการจากทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ จึงจำเป็นต้องมีการวัดระดับของความพึงพอใจของผู้รับบริการ ปัญหาและอุปสรรคของการให้บริการ เพื่อนำแนวทางที่ได้มาแก้ไข ปรับปรุงใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สายการแพทย์ และยังสามารถให้การรักษาทางการแพทย์ตามการเจ็บป่วยของผู้ต้องขังได้ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังในการช่วยเหลือ และเมื่อร่างกายได้รับการบำบัดรักษาแล้ว สภาวะจิตใจก็ได้กลับมาเป็นปกติ ก็สามารถกลับมาศึกษาและฝึกวิชาชีพเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้หลังพ้นโทษ โดยไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ รวมทั้งเป็นการพัฒนาการให้บริการทางการแพทย์ และยังเป็นการสนับสนุนภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์อีกด้วย

ในการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขัง ต่อการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ ศึกษาเฉพาะกรณี ทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ (เฉพาะผู้ป่วยใน) ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังป่วยที่เข้ามารับการรักษาทางการแพทย์ จำนวน 222 คน และสรุปผลการศึกษา ในลักษณะของข้อมูลทั่วไป ความพึงพอใจต่อการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ ด้านการให้บริการ ความคาดหวังต่อการรับการรักษา ปัญหาของการบริการ ทัศนะต่อเจ้าหน้าที่ ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษา คือ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการ แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ เรือนจำและระบบงานเรือนจำ กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบัน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ข้อมูลเชิงพรรณนาทั่วไป โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ใช้โปรแกรม SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าสถิติต่าง ๆ และใช้แบบสอบถามโดยมีมาตรฐานวัดแบบ Rating Scale ตามวิธีของ Likert โดยมีการวัด 5 ระดับ คือ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด ซึ่งสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังป่วยที่เข้ามารับการรักษาทางการแพทย์ของ ทัดทสสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ จำนวน 222 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 78.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-35 ปี ร้อยละ 22.5 รองลงมา มีอายุ 46 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 42.3 รองลงมา เป็นระดับ สำหรับรายได้ ก่อนต้องโทษ ส่วนใหญ่ มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 59.5 รองลงมา มากกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 11.3 อาชีพก่อนต้องโทษ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกรรมกร หรือรับจ้าง ร้อยละ 35.6 รองลงมา ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 32.9 ภูมิลำเนา พบว่า ส่วนใหญ่ มี ภูมิลำเนาที่ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 45.9 รองลงมา อยู่ในภาคกลาง ร้อยละ 26.8

สำหรับระยะเวลาต้องโทษ พบว่า ระยะเวลาต้องโทษมากที่สุด คือ ตลอดชีวิต และ น้อยที่สุด คือ 1 เดือน ส่วนของระยะเวลาจำคุกมากที่สุด คือ 20 ปี 7 เดือน และน้อยที่สุด คือ 1 เดือน

ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเจ็บป่วย พบว่า ส่วนใหญ่ เจ็บป่วยด้วยโรคผิวหนัง ร้อยละ 20.0 รองลงมา เป็นโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (HIV) ภูมิแพ้ ไตวาย ร้อยละ 13.1

2. ความพึงพอใจต่อการรักษาพยาบาลทางการแพทย์

2.1 ด้านการให้บริการ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการรักษา ด้านการดูแล ด้านการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ และด้านผลการรักษา ในภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจ ต่อการให้บริการทางการแพทย์ ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90 โดยพึงพอใจด้านการดูแล มากที่สุด

มีค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมา คือ ด้านการรักษา มีค่าเฉลี่ย 3.95

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรักษา มีความพึงพอใจที่แพทย์รับฟังอาการป่วยเป็นอย่างดี มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.07 รองลงมา คือ เชื่อมั่นในการรักษาของแพทย์ มีค่าเฉลี่ย 4.03

ด้านการดูแล พบว่า พึงพอใจในการดูแล เช่น การกินยา, การทำแผลฯ ตรงตามเวลาที่แพทย์กำหนดและเหมาะสม มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการ ดูแลผู้ป่วยได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 4.06

ด้านการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ พบว่า มีความพึงพอใจในการได้รับความรู้เกี่ยวกับโรค และวิธีการปฏิบัติตัวอย่างถูกต้อง มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.92 รองลงมา คือ ขอคำแนะนำหรือปรึกษาปัญหาสุขภาพจากเจ้าหน้าที่ได้สะดวก มีค่าเฉลี่ย 3.87

ด้านผลการรักษา พบว่า มีความรู้สึกเชื่อมั่นต่อผลการรักษาของทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.01 รองลงมา คือ อาการที่ดีขึ้นหลังจากได้รับการรักษาจากของทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 3.99

2.2 ความคาดหวังต่อการรับการรักษา

ความคาดหวังต่อการรับการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ ของทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ แบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ ความคาดหวังก่อนเข้ารับการรักษา และความคาดหวังหลังเข้ารับการรักษา พบว่า ความคาดหวังก่อนเข้ารับการรักษา ส่วนใหญ่ คาดหวังว่าเมื่อเข้ามารักษาแล้ว น่าจะหายจากโรค หรืออาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ ร้อยละ 57.3 รองลงมา ความคาดหวังว่าจะได้การเอาใจใส่ และดูแลรักษาเป็นอย่างดี ร้อยละ 16.7

สำหรับความคาดหวังหลังเข้ารับการรักษา พบว่า ส่วนใหญ่คาดหวังจะหายจากโรค หรืออาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ ร้อยละ 57.3 รองลงมา คาดหวังว่าจะได้รับการเอาใจใส่ และดูแลรักษาเป็นอย่างดี ร้อยละ 7.3

2.3 ปัญหาของการบริการ

ปัญหาของการบริการ เป็นการถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในลักษณะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ กับโรงพยาบาลภายนอก และเหตุผลที่ต้องการไปรับการรักษาโรงพยาบาลภายนอก ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นที่แตกต่างกัน ในเรื่องคุณภาพของเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการให้บริการ อุปกรณ์ทางการแพทย์ของทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ร้อยละ 64.5 รองลงมา คือ ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ มีข้อจำกัดที่เข้มงวดมากเกินไป เช่น การห้ามญาตินำของเยี่ยมมาให้ผู้ป่วย ร้อยละ 12.9

ส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างต้องการรับการรักษาที่โรงพยาบาลภายนอก พบว่า ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าโรงพยาบาลภายนอกมีความพร้อมในส่วนของผู้ให้บริการ สถานที่ และเครื่องมือทางการแพทย์มากกว่า ร้อยละ 47.4 รองลงมา คือ ต้องการการรักษาที่ดี และละเอียดกว่า ร้อยละ 18.3

3. ทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ของทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

3.1 ทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์

ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ของทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่รังสี และผู้ช่วยเหลือคนไข้ พบว่า ส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ทั้งสิ้น กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการปฏิบัติ การดูแลเอาใจใส่ในขณะที่มาใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับระบบการบริหารงาน

4. ข้อเสนอแนะของผู้ต้องขังป่วย

ข้อเสนอแนะต่อการบริการทางการแพทย์ของทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้ปรับปรุงเรื่องการบริหารให้ดีขึ้น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ ควรใส่ใจกับผู้ป่วยมากขึ้น รับฟังความต้องการของผู้ป่วยมากขึ้น และให้บริการอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป ร้อยละ 31.9 รองลงมา เสนอแนะให้ปรับปรุงเรื่องของความสะอาดทั้งภายในทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ และบริเวณโดยรอบ คิดเป็นร้อยละ 12.7

ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

ระดับนโยบาย

1. กรมราชทัณฑ์ ควรกำหนดนโยบายการบริการให้ชัดเจน มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยระบุขอบเขตการบริการพื้นฐาน ได้แก่

- 1.1 ความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ ซึ่งคำนึงถึงประเด็น ดังนี้
 - 1.1.1 การใช้เวลารอคอย
 - 1.1.2 การได้รับความดูแลเมื่อมีความต้องการ
 - 1.1.3 ความสะดวกสบายที่ได้รับ
 - 1.2 การประสานงานของการบริการ โดยแบ่งเป็น
 - 1.2.1 ผู้รับบริการได้รับการบริการทุกประเภทตามความต้องการ
 - 1.2.2 ผู้ให้บริการให้ความสนใจสุภาพทั้งหมดของผู้รับบริการทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีการติดตามผลการรักษา
 - 1.3 อธิยาศัย ความใส่ใจของผู้ให้บริการ ได้แก่ การแสดงอหิยาศัยที่ดี เป็นกันเองของผู้ให้บริการและแสดงความพึงพอใจห้วงใยต่อผู้รับบริการ
 - 1.4 ข้อมูลที่ได้รับจากการบริการคำนึงถึง ข้อมูลเกี่ยวกับอาการของโรค และเมื่อรับการรักษา
 - 1.5 คุณภาพการบริการ ได้แก่ คุณภาพการดูแลทั้งหมดที่ผู้รับบริการได้รับในทักณะที่มีต่อโรงพยาบาล
2. ทักณฑสถานโรงพยาบาลราชทักณฑ ควรรำหนดขั้นตอนการแก้ปัญหาค่เกิดขึ้นอย่งเป็นระบบ โดยกำหนดขั้นตอน ดังนี้
 - 2.1 กำหนดปัญหาค่เกิดขึ้น
 - 2.2 ออกแบบ โดยการตั้งสมมติฐานและเขียนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด กำหนดเงื่อนไขแบบต่ง ๆ และทำการพัฒนาทางเลือกต่ง ๆ ขึ้น
 - 2.3 เลือกทางเลือกที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาค่ และ ทำการทดลองกับทางเลือกนั้นก่อน และเลือกทางที่สมเหตุสมผลที่สุด
 - 2.4 นำไปปฏิบัติ เป็นการนำทางเลือกที่เลือกไว้ไปปฏิบัติจริงเพื่อแก้ปัญหาค่เกิดขึ้น
 - 2.5 ตรวจสอบ เป็นประเมินผลของทางเลือกที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาค่

ระดับหน่วยงาน

1. ทักณฑสถานโรงพยาบาลราชทักณฑ ควรมีการระดมสมองผู้บริหาร เพื่อจัดทำแผนการบริหารงานด้านการรักษาพยาบาลผู้ต่งช่งป่วยอย่งเป็นระบบ อาจให้ใช้การบริหารโดย

การควบคุมคุณภาพ PDCA ซึ่งเป็นวงจรการบริหารจัดการที่ขึ้นโดย Dr.Edward W. Deming หรือ วงจร/วงล้อเดมมิง ได้ระบุไว้ ดังนี้

P-Plan หมายถึง การระบุแนวทางการดำเนินงาน ระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือ แผนการดำเนินงาน (อาจเป็นแผนกลยุทธ์ แผนแม่บท) แผนปฏิบัติการ แผนอื่น ๆ

D-Do หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานตามระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือแผนการดำเนินงาน

C- Check หมายถึง การติดตาม/ ตรวจสอบ/ประเมินผลการทำงาน

A-Act หมายถึง การนำผลการประเมินการปฏิบัติงาน มาพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม

P-Participate หมายถึง การมีส่วนร่วมทั้งจากผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ ผู้รับบริการ สังคม ในขั้นตอน P, D, C, หรือ A หรือทุกขั้นตอน

2. ทักษะสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ควรมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบจัดฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยมีจุดประสงค์ในการพัฒนาบุคลากร 3 ประการ คือ

- 2.1. เพื่อให้บุคลากรทำงานได้ ทำงานดี ทำงานเก่ง และทำงานแทนกันได้
- 2.2. เพื่อเพิ่มคุณค่าของคน
- 3.3. เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าในอาชีพ

3. ทักษะสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ควรมีโครงการจัดการองค์ความรู้ในโรงพยาบาล โดยการเขียนแผนการจัดการองค์ความรู้ให้ครอบคลุมทุกด้านในการบริหารงาน ยกตัวอย่างเช่น จัดฝึกอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเทคนิคการฉีดยาผู้ป่วยไม่ให้เจ็บ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องเทคนิคการดูแลผู้ต้องขังไม่เกิดความเครียด เป็นต้น

4. ทักษะสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ควรจัดทำคู่มือและขั้นตอนการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ครบทุกตำแหน่ง

ระดับผู้ปฏิบัติ

1. ผู้ปฏิบัติงานควรมีหลักการในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- 1.1 สุจริตในการประกอบอาชีพ

1.2 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมและชอบธรรมต่อผู้ป่วยอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ

1.3 เป็นผู้ใฝ่รู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพอย่างมืออาชีพ

1.4 ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ อย่างเคร่งครัด

1.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ป่วย

2. ผู้ปฏิบัติงานควรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อความสำเร็จของโรงพยาบาล และรู้ว่าตนเองจะต้องทำอะไร และอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งอาจกระทำได้โดยการจดบันทึกผลงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติงานของตนเองอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

จากการศึกษาโดยภาพรวมพบว่าการให้บริการการรักษาพยาบาลของทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์อยู่ในระดับที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมาก แต่ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือด้านของเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ, ข้อจำกัดในด้านงบประมาณ และข้อจำกัดที่เข้มงวดจากข้อบังคับ กฎระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ดังนั้นขอเสนอแนะของผู้ศึกษาในระดับนโยบาย กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดนโยบายการให้บริการทางการแพทย์ที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยระบุขอบเขตการบริการพื้นฐาน เช่น ขอบเขตของความสะดวกสบายที่ได้รับจากการบริการ และระดับหน่วยงาน ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ควรกำหนดขั้นตอนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เช่น กำหนดและจัดทำแผนการปฏิบัติด้านการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วย พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขอย่างเป็นขั้นตอนและให้มีการพัฒนาทางเลือกต่าง ๆ ให้เหมาะสมในด้านผู้ปฏิบัติหน้าที่ ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม เท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ และยึดหลักเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อความสำเร็จของหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ด้วยศักยภาพในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่องต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังป่วยที่เข้ามารับการรักษาทางการแพทย์ ซึ่งเป็นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด และนักโทษระหว่าง ไม่จำกัดประเภทโทษและคดี และได้รับตัวไว้ที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ เท่านั้น ซึ่งผลการศึกษา

จากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวอาจจะไม่สะท้อนความคิดเห็นที่แท้จริงของประชาชนทั้งหมด ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

2. การศึกษาครั้งต่อไป ควรได้มีการศึกษาวิจัยตัวแปรอื่น ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้การบริหารงานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ มีการบริการที่ดี มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น ด้านความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ด้านประโยชน์ต่อผู้ต้องขังป่วยที่เป็นรูปธรรม เช่น ให้ความรู้เรื่องการรักษารักษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจที่แท้จริงของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มข้อมูล เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. การศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาในลักษณะที่ต่อยอดกับการศึกษาในครั้งนี้ อาทิเช่น การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลราชทัณฑ์ เป็นต้น

4. การศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการอื่น ๆ นอกจากการใช้แบบสอบถาม เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นต้น

ปัญหาและข้อจำกัดในการศึกษา

1. ไม่สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายได้ในผู้ต้องขังป่วยบางกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังป่วยจิตเวช, ผู้ป่วยอาการหนัก เป็นต้น

2. ความยากง่ายในการเก็บข้อมูล เพราะกลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นผู้ป่วย จึงต้องใช้เวลานานกว่าปกติ เนื่องจากผู้ป่วยต้องมีการพักผ่อน

3. ผู้ต้องขังบางคนอ่านหนังสือไม่ออก ผู้ศึกษาต้องอ่านและอธิบายแบบสอบถามให้กับกลุ่มประชากรเป้าหมาย

4. ต้องมีการแบ่งเวลาที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูล เพราะอาจทำให้เกิดการล่าช้าได้